

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในการผลิตลำไยเกษตรกรมักจะประสบกับภาวะการขาดทุนแม้พื้นที่ในการปลูกจะเพิ่มมากขึ้นแต่เกษตรกรก็ยังผลิตลำไยตามฤดูกาลปกติทำให้มีการกระจุกตัวของผลผลิตลำไยในช่วงเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม นอกจากนี้ผลผลิตที่ได้ยังด้อยคุณภาพทำให้จำหน่ายได้ในราคาต่ำ แนวทางในการแก้ปัญหาได้แก่การกระจายฤดูกาลผลิตให้กว้างขึ้นโดยผลิตนอกฤดูและปรับปรุงผลผลิตให้ได้คุณภาพควบคู่กับการลดต้นทุนการผลิต การผลิตลำไยนอกฤดูเริ่มต้นในปี 2541 เมื่อมีการค้นพบสารโพแทสเซียมคลอไรด์ด้วยความบังเอิญทำให้เกิดการออกดอกของลำไยจาก 4 แสนไร่ ในปี 2541 เป็น 1 ล้านไร่ ในปี 2549 ส่งผลทำให้ผลผลิตออกมามากเกินความต้องการ การใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์เพื่อบังคับลำไยออกนอกฤดูจะใช้ 2 ช่วง คือ ช่วงพฤษภาคม - กรกฎาคมเพื่อเก็บเกี่ยวเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ และช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายนเพื่อเก็บเกี่ยวเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน ทั้งนี้ช่วงบังคับการออกดอกเดือนพฤษภาคม - กรกฎาคม มักเกิดปัญหาค่อนข้างมากเพราะตรงกับฤดูฝนต้นลำไยไม่ตอบสนองต่อสารโพแทสเซียมคลอไรด์เท่าในช่วงฤดูหนาว แต่ในขณะเดียวกันการที่ลำไยออกดอกในเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายนจะกระทบอากาศหนาวทำให้การผสมเกสรไม่สมบูรณ์ ดังนั้นเกษตรกรต้องกำหนดอัตราการใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์ให้เหมาะสม และศึกษาถึงเทคนิคการผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาด การจัดการความรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการนำมาใช้ในการจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดูเพื่อเป็นการจัดเก็บ รวบรวม รักษาข้อมูลกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดูไว้ไม่ให้สูญหายและสามารถนำมาศึกษาพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการรวบรวม การสงวนรักษา และการถ่ายทอดสารสนเทศไปสู่ความรู้ที่สามารถเข้าถึงได้เพื่อนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานในองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การนำสินทรัพย์ความรู้ (Knowledge Assets) ไปสร้างคุณค่า (Value Creation) หรือเพิ่มผลิตผล (Productivity) เพื่อสนับสนุนเป้าหมายหรือตอบสนองการดำเนินการขององค์กร การจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการในการนำความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในบุคคลขององค์กร รวมทั้งความรู้ที่อยู่ในรูปของเอกสารสื่อต่างๆ มาจัดการให้เป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำความรู้ดังกล่าวที่มีไปใช้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ข้างต้น ยกตัวอย่าง การจัดการความรู้ของบริษัท Schlumberger ซึ่งดำเนินการโดยมี

แนวความคิดที่ว่า ถ้าองค์กรและพนักงาน สามารถรู้ทุกอย่างที่แต่ละคนทั้งหมดในองค์กรรู้ ก็จะมีเพิ่มประสิทธิภาพและส่งผลให้เกิดกำไรมากขึ้น เนื่องจากความรู้สำคัญด้านประสิทธิภาพ ความเชี่ยวชาญที่เก็บไว้นั้น สามารถทำให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพได้ ถ้ามีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มที่มีประสิทธิภาพการทำงานต่ำ อีกทั้งช่วยลดปัญหาในเรื่องผู้เชี่ยวชาญที่มีอยู่จำนวนจำกัด ซึ่งไม่สามารถถ่ายทอดข้อมูลให้ได้ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องและอาจสูญหาย ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาดังกล่าว ควรมีช่องทางให้พนักงานได้เรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน และความรู้เหล่านั้น ต้องสามารถที่จะจัดเก็บ แลกเปลี่ยน แบ่งปัน ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์เหล่านั้นให้กับคนรุ่นใหม่ได้ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2556)

งานวิจัยนี้ได้ทำการถอดรูปแบบองค์ความรู้กระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู และภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู เพื่อจัดเก็บองค์ความรู้ไม่ให้สูญหายและเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดกระบวนการพัฒนาผลผลิตลำไยนอกฤดูอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้กระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์พืชผักสมุนไพรและผลไม้ เพื่อเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการข้อมูลของสมาชิกเกษตรกรผู้ผลิตลำไยนอกฤดู รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู โดยการวิจัยครั้งนี้จะมีกระบวนการในการดำเนินงานตั้งแต่การสำรวจบริบทของชุมชนและศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทางการเกษตรในการปลูกลำไยจากเกษตรกรชุมชน ถอดข้อมูลองค์ความรู้ในกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดูและเก็บรวบรวมข้อมูลกระบวนการทางการเกษตรในการผลิตลำไยนอกฤดู ตั้งแต่ขั้นตอนการการปลูก การส่งเสริมการใช้สารชีวภาพในการบำรุงและเพิ่มผลผลิต ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ได้จากลำไย ตลอดจนถึงช่องทางการจัดจำหน่าย จากนั้นทำการวิเคราะห์และออกแบบระบบตามกระบวนการทางคอมพิวเตอร์(System Development Life Cycle : SDLC) เพื่อทำการออกแบบและพัฒนาระบบฐานข้อมูลกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู ในพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ในขั้นตอนถัดไปคือ ทำการกำหนดรูปแบบการนำเสนอระบบสารสนเทศเพื่อจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู จากนั้นนำการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู อ.บ้านโฮ่ง จ.ลำพูน รวมถึงการทดสอบประสิทธิภาพการทำงานของระบบสารสนเทศ

ดังนั้นระบบที่จะพัฒนาขึ้นนี้จะช่วยให้เกษตรกรสามารถนำกระบวนการผลิตมาใช้ในการผลิตลำไยนอกฤดูได้ อีกทั้งเกษตรกรรายใหม่สามารถนำความรู้จากระบบสารสนเทศเพื่อจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดูมาศึกษาและดำเนินการตามขั้นตอนการผลิต ซึ่งสามารถส่งเสริมให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นเนื่องจากเกษตรกรมีรายได้นอกเหนือจากฤดูในการผลิตลำไย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถอดรูปแบบองค์ความรู้กระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู และภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู
2. เพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้กระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู
3. เพื่อสร้างระบบสารสนเทศเพื่อจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดูและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรชุมชนอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ดำเนินการวิจัยในพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 5 ตำบล
2. ขอบเขตด้านประชากร การศึกษานี้ทำการศึกษาในกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตลำไยนอกฤดู กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้นำชุมชน ตัวแทนผู้สนใจ ตัวแทนหน่วยงานด้านเกษตร
3. ขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู โดยดำเนินการวิจัยในพื้นที่ 9 หมู่บ้าน ต้นแบบ ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตลำไยนอกฤดู โดยประชากรกลุ่มเป้าหมาย(ปราชญ์) ในการให้ข้อมูลโดยปราชญ์ชุมชน หากท่านใดยินดีให้ข้อมูลและให้ความอนุเคราะห์ให้นับเป็นกลุ่มเป้าหมาย

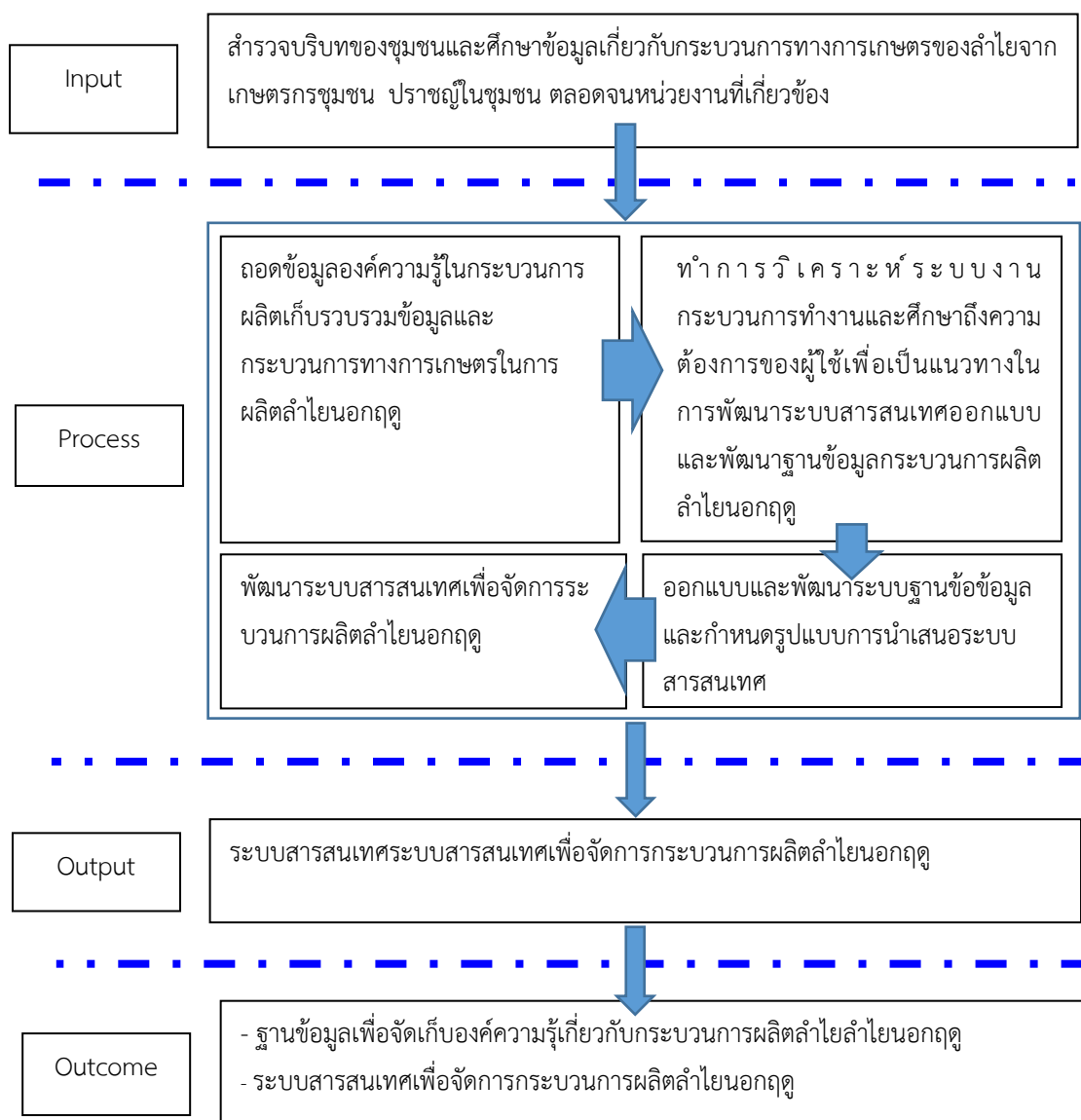
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ด้านความรู้ ชุมชนสามารถใช้ระบบสารสนเทศเพื่อจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดูเพื่อช่วยในการจัดการข้อมูลองค์ความรู้และภูมิปัญญา ในการผลิตได้แก่ ผู้ผลิตลำไยนอกฤดู วิธีการปลูก การดูแล ข้อมูลการใส่ปุ๋ย คลิปวีดีโอการปลูกลำไย แผนที่การเดินทางไปยังสวนไยหรือและบังคับให้ลำไยออกนอกฤดู เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กระบวนการผลิต และเป็นต้นแบบในการนำเสนอข้อมูลองค์ความรู้ในการผลิตลำไยนอกฤดูได้ด้วยตนเองได้อย่างยั่งยืน
2. ด้านการพัฒนา ผลจากการดำเนินกิจกรรมการวิจัยสามารถพัฒนาสารสนเทศเพื่อจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู ให้กับคนในชุมชนสามารถนำข้อมูลไปศึกษา เรียนรู้ ตลอดจนการต่อยอดองค์ความรู้ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับผู้สนใจ
3. ด้านผลผลิต ได้ระบบสารสนเทศเพื่อจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู ทั้งนี้เกษตรกรที่ต้องการผลิตลำไยนอกฤดู เกษตรกรรายใหม่ ผู้ที่สนใจ สามารถศึกษาเรียนรู้ข้อมูลการผลิต

ลำไยนอกฤดูจากระบบสารสนเทศที่พัฒนาขึ้น เพื่อเป็นแนวทางการผลิตลำไยนอกฤดู อีกทั้งเป็นการสร้างโอกาสให้เกษตรกรผู้ปลูกลำไย เกษตรกรรายใหม่และผู้สนใจมีรายได้นอกเหนือจากฤดูในการผลิตลำไย ซึ่งเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น โดยเนื้อหาในรายงานการวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอถึงรูปแบบกิจกรรมที่ใช้ในการจัดทำฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศเพื่อจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู ที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัยนี้ ได้ทำการประยุกต์วงจรการพัฒนาระบบ (System Development Life Cycle) เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู ตลอดจนเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการการผลิตลำไยนอกฤดูเพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดกระบวนการผลิตต่อไปในอนาคตได้ โดยเริ่มต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจบริบทของชุมชนและศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทางการเกษตรของลำไยจากเกษตรกรชุมชน ปรากฏในชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการถอดข้อมูลองค์ความรู้ในกระบวนการผลิต เก็บรวบรวมข้อมูลกระบวนการทางการเกษตรในการผลิตลำไยนอกฤดู จากนั้นทำการวิเคราะห์ระบบงาน เพื่อออกแบบกระบวนการทำงาน ทั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาถึงความต้องการของผู้ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบสารสนเทศ โดยกระบวนการ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ชุมชน ได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพชุมชน อันจะนำไปสู่การเป็นต้นแบบให้กับกลุ่มชุมชนและประชาชนทั่วไปในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อจัดการกระบวนการผลิตลำไยนอกฤดู